

borró, V. *borra*

BORROMBA, 'esquella molt grossa, de so greu', mot onomatopèic, si bé a la seva formació ha contribuït la influència de *rebombar* i *rebombori* (que té una variant *borrombori*). □ 1.ª doc.: *barrumba* c. a. 1640; una forma semblant (com *bosomba*, *borombra*) potser ja c. 1270.

En la comèdia castellana de Coello, Rojas i Vélez de Guevara, *El Catalán Serrallonga*, que Milà i Fontanals data raonadament d'entre els anys 1635 i 1652, desfilen uns traginers cantant la cançó d'En Serrallonga «al ruido de los cascabeles y sonajas (*picarols i barrumbas*) de las mulas» (*Romllo.*, 1.ª ed., p. 147). Però és molt corrent que s'apliqui a les del bestiar de llana (cf. tanmateix, més avall, el roerg. *bourroumbo*); i és sempre una esquella de grans dimensions i so fort i greu: justament per això la posen al cap de bestiar que, per la seva edat o força, podrà servir segurament de guia a tot un ramat o escamot. Definia el vallespirenc-empordanès Bosch de la Trinxeria «*borromba*: grossa esquella en forma de mitra que porten los marrens a l'estiu, en los nombrosos ramats de bestiar de llana, quan pasturen a l'alta muntanya» (*Bull. Assoc. d'Exc. Cat.* XII, 228) i vegeu també Joan Amades, *Vocab. dels Pastors*, BDC XIX, 97; és, però, un mot exclusiu del Principat i comarques canigonenques (*AlcM* només Pirineus, Nordest i Centre), en tot cas estrany al País Valencià (J. G. M. diu que els val. diuen *esquellot* en lloc d'ell, «El Camí», 14-IV-34). Amb algunes variants fonètiques: *baròmba* (me n'ensenyaren moltes a l'hostal de Saldes), i n'he vistes a molts llocs, com La Nou de Berguedà, a la Vall de Boí (on no tinc nota del nom), etc.; és també la forma que citaré de Marian Vayreda; el barceloní Ed. Fontserè anotà *barrumba* <d'>ovella com a addició al seu *DOrt.*; i Antoni Cayrol, de l'Alta Cerdanya, dóna «*borrumba*: esquella grossa» (en les seves *Cont. Cerd.*, p. 42).¹

Em sembla probable que estiguem ja davant una variant del nostre mot en la *Peguesca* de Cerverí de Girona (c. 1270): «*Bosombra*, si t'agrada, / fe que deus a tos fyllols, / da'm una douç' abraçada, / e farai-te, si me'n sols, / gonela ben escotada, / ab pena de cabirols / e garnatxa ben cordada» (ed. Ugolini, 101.18; ed. Riq., núm. 3); el paralelisme evident amb una de les *Serranas* del *Libro de Buen Amor*, demostra que es tracta del malnom d'una pastora, a la qual el poeta ofereix regalar vestits i joies.² Anomenar *borromba* de malnom una pastora, que guarda bestiar amb esquelles, res de més natural, com fa també Marian Vayreda, en *La Punyalada*: «Dues germanes i una cosina també força madura, tota curta i grossa, que per mal nom li deien, al veïnat, la *Barromba*» (cap. xi, 4.ª ed., p. 144). Sinó que allí potser es tracta d'una variant un poc diferent de les ja citades: el cognom rossellonès tan corrent *Bosomba* («Bou-sombe») sembla mostrar, en efecte, que una forma semblant a la usada per Cerverí serví també com a malnom d'un pastor, després convertit en nom de

família.

El nostre mot continua més enllà de la frontera lingüística pirinenca: a Rivel (Aude) *barromba* segons J. Salvat (*VKR* III, 284); a l'Alt Arieja *bourroumbo* 'grossa esquella de bronze' (Fahrholz, *W. u. W. Ariege*, p. 109), *bourroumbe* en bearnès (Palay), *TdF*: «*bourroumbo* f. gros gretlot des mulets de meunier, en Roergue et dans l'Aude»; per a més localitzacions i descripció detallada, veg. Krüger, *Die Hochpyr.* *VKR* VIII, 25).

A l'extrem Oest, i en el límit basc, el mot apareix amb sentit més general i abstracte; i allí hagué de ser ja mot antic, que en part hi ha sofert l'antiga evolució fonètica de *mb* pròpia del gascó, com del català, car hi ha un molí a Sauveterre de Bearn, vora el Gave d'Oloron, que porta el nom de *Bourroumme* (ja 1675), i un feu del mateix nom, 10 km més al N., ja anomenat *l'ostau de la Borrome* l'any 1385 (P. Raymond, *D. Top. B-Pyr.*), cf. *burruma* «estrèpito, fragor» en basc *bnav.*, i *burrumba* id. en els altres parlars bascofrancesos, així com al Roncal, Zaratze i Baztan; Manterola registrà bc. *burrumba* «zumbido» en guip., «ruido» en *b-nav.*, «hablador» en labortà.³

En conclusió la formació del nostre *borromba* és essencialment onomatopèica, i fins amb caràcter únic. Val a dir, però, que s'hi pot haver barrejat algun element que no tingui exclusivament aquest origen. Ens ho pot donar entenent el roerg. *reboumbo* «gros gretlot» (Vayssier), que ens recorda la formació del nostre *rebombori*, antigament *borrombori*. És versemblant que el pas d'un *rebombar* (format amb *re-*), canviat per metàtesi en *borrombar*, vagi contribuir anàlogament a la formació de *borromba*.

DERIV.: *Borrombi* 'esquella petita' a Cerdanya (A. Cayrol, *Cont. Cerd.*, 42) i Alt Berguedà (*AlcM*, i veg. encara BDC XI, 97). *Borrombella*, BDC XIX, 97. De la mateixa arrel amb sentit diferent: *Barrumbada* 'tempestat, tolle-tolle' (A. M. Alcover, *BDLC* VII, 247; IX, 2).⁴

¹ No sé què entén per *barromba* Feliu Elias (J. Sacs), potser 'bloc de pedra arrodonit' en escriure: «L'home clogué el para-sol, s'assegué en una *barromba*, al peu d'una atzavara, i encengué un cigarret», *Vida i Mort dels Barcelonins*, p. 199. — ² Riquer i Cluzel hi fan esmenes per eliminar aquest mot que no entenen, tan violentes contra el ms. únic com arbitràries per al context. Veg. la nota a la nostra ed. de Cerverí. Com que el mot comença una cobla del poema, i el nostre còdex sovint es deixa les caplletres sense escriure (que havien quedat en blanc per a un miniador) la síl·laba que falta al vers devia ser *Na Bo-* o bé *O Bo-*, o una altra interjecció. — ³ Segons Azkue hi ha encara un bc. *burrun* «zumbido» i *burrunda* anav. i guip. D'altra banda una variant, amb consonant medial canviada, *bulumba* «clochette attachée au cou des bestiaux, à l'embouchure plus étroite que la calotte» [justament la figura de la nostra *borromba*] en alt i *b-nav.*; Schuchardt, *BhZRPb.* VI, 33, confirma per a aquests l'origen onomatopèic, i afegeix que d'ací